

УДК 93/94:929 Вулић Н.

DOI <https://doi.org/10.31212/tokovi.2019.2.ljub.11-34>

Оригинални научни рад

Примљен: 7. 4. 2019.

Прихваћен: 28. 5. 2019.

Ирена ЉУБОМИРОВИЋ
Департман за историју
Филозофски факултет, Ниш
irena.ljubomirovic@filfak.ni.ac.rs

Јасмина ШАРАНАЦ СТАМЕНКОВИЋ
Департман за историју
Филозофски факултет, Ниш
jasmina.saranac.stamenkovic@filfak.ni.ac.rs

Прилог биографији професора Београдског универзитета Николе Вулића*

Апстракт: Српска историографија је крајем 19. и у првој половини 20. века изнедрила један број историчара ерудитског образовања, међу којима се својим научним опусом издваја академик и професор Београдског универзитета Никола Вулић (1872–1945), који заслужено заузима значајно место у развоју домаће и стране историографије. У више од 550 радова на српском и већем броју страних језика, бавио се разним проблемима историје античког света, највећим делом римске историје. Научна вредност бројних његових расправа је велика и зато оне и данас представљају полазну тачку у истраживању појединих проблема.

Кључне речи: Никола Вулић, историчар, научник, Универзитет, Први светски рат

---

* Чланак је настао у оквиру пројекта *Хришћанска култура на Балкану у средњем веку: Византијско царство, Срби и Бугари од 9. до 15. века* (No. 177015) Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и пројекта *Ниш и Понишавље у антици и средњем веку* (No. 0-17-18) који се реализује у оквиру Огранка САНУ у Нишу.

Основни биографски подаци

Никола Вулић је рођен 27. новембра 1872. године у Скадру, граду који се у то време налазио у саставу Османског царства. Порекло му је било из Боке Которске, одакле је његов отац Иван Вулић, поштански чиновник. Због скромних услова у којима је породица живела, оскудевајући у много чему, отац Иван је одлучио да се пресели у Србију, не би ли на тај начин покушао да својој деци обезбеди боље услове за живот и образовање. Највише склоности и жеље за књигом од све његове деце показивао је Никола. Од најранијег детињства интересовао се и за народну поезију, која ће и бити његова највећа инспирација и коју ће касније и поредити са античком књижевношћу и римском традицијом.¹ Иванова служба је била таква да је као телеграфиста често премештан из места у место, што је утицало и на Николино школовање. Основну школу је завршио у Бољевцу, 1882. године.² Нижу гимназију је похађао у Зајечару и Алексинцу, док је у Београду завршио вишу гимназију 1889/90. и Велику школу 1893/94. године. На Великој школи, на Катедри класичне филологије, археологије и историје, коју је Вулић похађао, предавали су Јован Туроман (латински језик и књижевност), Лука Зима (грчки језик), Михаило Валтровић (археологија) и Јован Ђорђевић (историја старог века), о којима Вулић није имао нарочито мишљење. У аутобиографским белешкама наводи да је Јован Ђорђевић препричавао Ливија, Плутарха и некакву немачку или мађарску историју антике.³ Туроман је предавао онако како се предаје у гимназији, док се књижевношћу није ни бавио. Зима је добро познавао грчки језик, али га наука није интересовала. У Валтровићевим предавањима осећало се одсуство духа и познавања уметности. Када је почео да предаје на истој катедри, Вулић је настојао да у њихову семинарску библиоте-

- 1 Архив САНУ, Историјска збирка, Заоставштина Николе Вулића, 14157 3, Римска традиционална историја и наше народно предање (писани рукопис на 466 страна); Виктор Новак, „Никола Вулић (научник и човек) 1872–1945“, у: Никола Вулић, *Из римске књижевности*, (Београд: Српска књижевна задруга, 1958), 5–66; *Сто година Филозофског факултета*, ур. Радован Самарџић, (Београд, 1963), 211–262; Снежана Ферјанчић, „Вулић Никола“, *Енциклопедија српске историографије*, (Београд: Knowledge 1997), 320–321.
- 2 Народна библиотека Србије (НБС), Р 476/9-10, фасцикла у којој се налазе оригинали уверења, сведочанства и диплома.
- 3 НБС, Р 432/2а, свеска носи наслов „Мој живот“ (1–12), 7.

ку, у којој је затекао свега неколико књига, допреми што већи број најновијих издања из античке историје.⁴

У Вулићевом сведочанству о завршеној Великој школи Краљевине Србије налази се и податак да је саставио видовдански темат о Ђурађу Кастриоту-Скендербегу и за то је добио прву награду и светосавски темат из латинског језика.⁵ Рад о Ђурађу Кастриоту, кога и народна песма слави, био је штампан као посебна монографија.⁶ Одмах пошто је дипломирао на Великој школи, Вулић је 21. септембра постављен за предавача Крушевачке гимназије.⁷ Октобра месеца 1894. положио је испит за професора средњих школа у Краљевини Србији.⁸ Ипак, није се задовољио послом који је обављао; амбициозан, жељан нових знања, одлучио је да настави школовање и затражио је стипендију за даље усавршавање. Иако је у научним круговима већ био афирмисан, стипендију је ипак добио други кандидат.⁹ Ова одлука је погодила Вулића, који на почетку аутобиографских списа каже „да је изнад свега волео правду. Свака неправда начињена ма коме пекла ме је као ватра жива. Моје правдољубље било је као нека болест“.¹⁰ Пошто није могао да се помири са таквом одлуком, оставио је државну службу и захваљујући миразу своје супруге обезбедио је себи боравак у Минхену од зимског семестра 1894. до летњег семестра 1896. године. Тамо је слушао предавања истакнутих професора Карла фон Милера, Хајнриха фон Велфлина, Адолфа Фурвенглера и Еугена Оберхумера.¹¹

Захваљујући одличном познавању класичних језика и историјског метода, Вулић је већ 1896. одбранио докторску дисертацију „Historische Untersuchungen zum Bellum Hispaniense“ под менторством Јоханеза Фридриха на минхенском универзитету *Ludovico-*

4 Опширније о Вулићевом животу и школовању видети објављену докторску дисертацију: Ирена Љубомировић, *Никола Вулић – историчар антике*, (Ниш: Филозофски факултет, 2013), 19–22.

5 НБС Р 476/9-10.

6 Никола Вулић, *Ђурађ Кастриотић-Скендербег*. Историјска расправа, (Београд, 1892).

7 НБС, Р 476/9-10.

8 НБС, Р 476/9-10, диплома издата 1. 1. 1895. године у Београду.

9 Новак, „Никола Вулић“, 9.

10 НБС, Р 432/2а, 1.

11 НБС, Р 476/9-10, уверење г. Николи Вулићу предавачу у оставци издато је 21. новембра 1894. године.

Maximiliana.¹² Дисертација је штампана у Минхену.¹³ Након што је стекао докторат, вратио се у земљу и кратко, пре него што ће почети да ради на Универзитету, био је наставник у београдској Реалној гимназији.¹⁴ Постављен је за ванредног професора опште историје старог века у Великој школи маја месеца 1897. године.¹⁵ О почецима професуре бележи: „Моји другови (Александар Белић, Бранислав Петронијевић, Станоје Станојевић, Јован Радоњић) и ја унели смо на београдску Велику школу нов научни дух. Могло би се рећи да на Великој школи пре нас, барем у духовним наукама, није било много праве науке. Ми смо почели радити сасвим онако како се у Европи ради.“¹⁶ Вулић је одмах почео да ради на прикупљању најважнијих античких извора и дела савремене историографије. Обезбедио је да библиотека Велике школе почне да прима релевантне серије часописа. Захваљујући томе стизала су и знања о најновијим резултатима истраживања из различитих области класичних наука.

Прве године Првог светског рата

На самом почетку Првог светског рата професори Београдског универзитета су учествовали у ратним напорима Србије, многи од њих су се добровољно пријавили у војне јединице. Ипак, највећи њихов допринос током читавог рата био је формулисање српског националног ратног програма и ширење идеје југословенства.¹⁷ Овај период је приказан у Вулићевом рукопису „Први светски рат“.¹⁸ На самом почетку рата био је у Београду. Пошто је супруга Милица била у Белгији, где се њихова ћерка школовала, он је „искористио жени-

12 НБС, Р 476/9-10, сачуван је оригинал дипломе о стеченом звању доктора наука на Универзитету Ludovico-Maximiliana.

13 *Historische Untersuchungen zum Bellum Hispaniense*, (München, Kgl. Hof- und Universitätsdruckerei Dr C. Wolf und Sohn, 1896), 63, (докторска дисертација, остала нам је недоступна).

14 НБС, Р 476/9-10, указ којим Александар Први, краљ Србије, поставља за суплента у београдској реалци д-ра Николу Вулића 3. 10. 1896. године.

15 НБС, Р 476/9-10, указ којим Александар Први, краљ Србије, на предлог министра просвете и црквених послова поставља 7. 5. 1897. године за ванредног професора Опште историје старог века у Великој школи др-а Николу Вулића, професора београдске реалке.

16 НБС, Р 432/2а, 7.

17 *Лексикон Првог светског рата у Србији*, (Београд: Институт за савремену историју, Друштво историчара Србије, 2015), 284–285.

18 НБС, Р 432/2б, 2-40; 2а-12а; Љубомировић, *Никола Вулић*, 26–30.

но одсуство да ратује¹⁹. Најпре је отишао у београдску тврђаву и замолио тамошњег команданта да га узме као добровољца, али овај је то одбио јер је имао наређење да не прима универзитетске професоре и упутио га је на Торлак.²⁰ Тамо је срео своје пријатеље Веселина Чајкановића и Бранка Лазаревића, што га је посебно обрадовало и мотивисало да настави са ангажовањем у ратним условима. Толико је био жељан борбе са непријатељем да је и сам преузимао иницијативу, али ти покушаји су се обично завршавали без икаквих резултата јер би га увек нешто омело. Описао је такав један догађај: „Дођемо Чајкановић, Лазаревић млади и ја после ручка на исто место. Не знам зашто тек Лазаревић каже: 'Де'те Г. В. [Господине Вулићу] опалите један метак на аустријску страну.' Ја нисам неки особит стрелац. Легнем у ров, нанишаним кобајаги и опалим: није прошло ни неколико тренутака а непријатељ оспе на нас силну ватру из топова. Чајкановић и Лазаревић потрчаше као без душе према другој обали Аде Циганлије. Потрчим и ја за њима. И где год нађемо неку рупчагу, па скочимо у њу. Често је она сасвим плитка и слабо би нам помогла кад би шратер ту ударио. А заклањали смо се иза дебеле тополе. Није било много пријатно; бију шратери по крошњама дрвета па цела шума језиво шушти. Али нама се није десило никакаво зло.“²¹ Интересантна је и епизода која описује његов покушај да преплива Саву како би утврдио да ли постоји могућност за прелаз наше војске. И како и сам каже, „можда би и успео у томе да ми цвикер не паде у воду. Истина, био је везан, али се тако оквасио да нисам могао кроз њега ништа видети... Пливао сам донекле па се вратим без резултата.“²² Наочаре су још једном биле разлог његовог неуспешног ангажовања у рату. У околини Пожаревца, где се нашао тражећи свог рођака генерала, чије име не наводи, примљен је у одред као четни наредник. Једном приликом чета је напредовала уз узвишицу, када су Вулићу спале наочаре. О томе бележи: „Тражио сам их тако узалуд ваљда 10-15 минута. Већ сам мислио да је с мојим ратовањем свршено, јер тек без цвикера не бих могао на непријатеља полетети. Наједанпут нешто светлуцну мало даље у трави. То је био мој цвикер и ситуација је била спасена.“²³

19 НБС, Р 432/26, 18.

20 НБС, Р 432/26, 8.

21 НБС, Р 432/26, 12.

22 НБС, Р 432/26, 12.

23 НБС, Р 432/26, 6-7.

О још једном свом покушају ратовања, записао је у белешкама: прешао је Саву са неколицином војника и жељан славе потрчао испред свих, али је закачио жицу која је везивала две мине и оне су експлодирале. На срећу, само му је лице било незнатно повређено, али је његов јуриш био заустављен.²⁴ Иако је био жељан ратне славе и није му недостајала храброст да учествује у борбама, Никола Вулић није био предодређен за војника. Ипак, забележена је и успешна акција у којој је исказао изузетну пожртвованост и храброст. Једне ноћи команда његовог VII пука морала је да ступи у везу са својим истуреним положајима који су се налазили на супротној обали Саве, како би добила информације о непријатељским положајима у непосредној близини, у Земуну. Добровољац који је желео да обави тај задатак био је Вулић. Изложио се највећој могућој опасности, јер је све време био засут непријатељским куршумима, али је ипак успео да преплива Саву и изврши задатак. Овај његов подвиг је објављен пред целим стројем, а он је произведен у поднареднички чин. О јуначком делу научника писале су и новине а Вулић је из рата изашао са епитетом храброг ратника.²⁵

Пре него што ће са породицом напустити Србију, боравио је кратко време у Параћину, где је постављен за старешину војне цензуре војне поштанске станице.²⁶ Своје незадовољство притиском савезника на Србију да уступи територије Бугарској поред многих интелектуалаца исказао је и Вулић. Он је британском вицеконзулу у Битољу Чарлсу Греигу рекао да „Србија може реализовати своје амбиције уговором са Немачком“, што је Греиг протумачио као Вулићево германофилство.²⁷

Повлачење преко Албаније и боравак у Француској

У аутобиографским белешкама Вулић је посебно поглавље посветио путу кроз Албанију, сећајући се свих тешкоћа кроз које је

24 НБС, Р 432/26, 15.

25 НБС, Р 432/8в; Љубинка, Трговчевић, *Научници Србије и стварање југословенске државе: 1914–1920*, (Београд: Народна књига и Српска књижевна задруга, 1986), 25.

26 НБС, Р 476/9-19, Решење шефа Обавештајног одсека Врховне команде од 21. 8. 1915. којим је за старешину војне цензуре параћинске војне поштанске станице постављен г. Никола Вулић професор Универзитета без права на новачану храну, по свом пристанку.

27 Трговчевић, *Научници Србије*, 74.

са породицом и осталим сапутницима морао да прође не би ли се извукао из окупиране земље.²⁸ Повлачили су се преко Косова и он бележи кроз која су места пролазили, где су се задржавали и на какав пријем су наилазили. Описује чак и сцену када је морао да усмрти свог болесног пса који је био у рову са њим док је ратовао. Интересантна је и епизода у једном селу са девојком која није хтела да му прода пласт сена како би нахранио волове који су вукли њихову запрегу, због чега ју је Вулић ошамарио. Девојка је врло бурно одреаговала, дохватила је секиру и замахнула на њега, а он се ипак у моменту снашао и уперии у њу револвер. Ни сам не зна како би се сукоб окончао да се није умешао комшија и убедио девојку да пода воловима мало сена. У вези са овим догађајем записао је да се није показало као „особит кавалер према једној дами“.²⁹ Пут су из Призрена могли да наставе ка Пећи и даље према Црној Гори, али су одлучили да пођу према Љум-кули и даље на југ према Битољу. На путу Дебар–Вуково–Струга Вулићева петнаестогодишња ћерка једва је остала жива због промрзина на ногама, док је супруга пала у постељу пошто су стигли у Корчу. Велики број младића преминуо је у Корчи од последица гладовања на путу кроз Албанију. Вулић у својим белешкама преноси све страхоте ових призора:³⁰ „Наши младићи који су кренули из отаџбине почеше умирати од глади коју су трпели кроз целу Албанију. Видели смо их на путу два три пута. Изгледали су бедно али су се мицали. Сад их у Корчи стаде косити смрт. Тек се скљока на земљу пред ваше очи. Добре жене мештанке притрчавају и пале им свећу. Да се бежи што пре из овог пакла!“³¹

Пошто је Вулићева супруга стала на ноге, могли су да наставе пут. Упутили су се ка Солуну, одакле су могли у Атину или Француску. Породица је кренула ка Француској и до Марсеја су путовали читавих девет дана, јер су због опасности од подморница пловили само ноћу.³² Вулић је у Француској провео три године и за тај период, како сам бележи, вежу га најлепше успомене. Најпре је боравио у Марсеју, где се потпуно посветио научном раду. Одржао је неколико стручних предавања из историје античке Масилије на Универзитету и у Марсејском археолошком друштву.³³ Једног предавања, одржаног

28 НБС, Р 432/26, Пут кроз Албанију, 23–40; 2а-4а.

29 НБС, Р 432/2b, 25.

30 НБС, Р 432/2b, 2а.

31 НБС, Р 432/2b, 2а.

32 НБС, Р 432/2b, 3а.

33 НБС, Р 432/2b, 5а.

у овом друштву, сећа се у својим белешкама и о себи пише у трећем лицу: „Обично је он говорио у тим приликама слободно, а не једанпут је импровизовао. У Археолошком Друштву у Марсељу одржао је једно предавање из историје античког Марсеља без иједне бележнице у руци. После предавања рекли су му Французи да они тако што не би смели учинити. У Француској Академији изазавао је на исти начин чуђење код неких француских академика.“³⁴ За Вулићев научни рад је било важно то што му је омогућено да библиотеку посећује сваког дана. Писао је за њихове најугледније дневне листове *Journal des Savants, Revue Historiques i Revue des Etudes Grecques*.³⁵ Објављивао је чланке о страдањима српског народа и страшним приликама у којима је била Србија. У Марсеју је често посећивао и Народни универзитет, те се код њега родила идеја да се исти такав оформи и у Београду. О томе каже: „Видећи како је то корисна и лепа установа, ја сам се још у Француској решио да оснујем сличну у Београду. Тако је и било.“³⁶

Породица је из Марсеја прешла у Клермон Феран, где је био смештен Филозофски факултет на коме је Вулић, по одобрењу француске владе, почео да држи предавања српским, али и француским студентима.³⁷ Српским студентима је предавао латински, а француским историју „Југославије“ у античко доба.³⁸ О његовом боравку и раду у овом месту пише и Драгољуб Јовановић, универзитетски професор који је у време Првог светског рата био студент на Универзитету у Клермон Ферану. Јовановић се сећа да му је Никола Вулић пуно помогао у изучавању латинског језика, који је морао да полаже а из кога је имао врло оскудна знања.³⁹ Поред редовних предавања Вулић је одржао и велики број јавних предавања о античкој прошлости Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Како наводи Јовановић, јавна предавања на Универзитету пренео је из Француске у Србију. Својим предавањима је стекао велику популарност међу клермонском публиком, због чега је расла симпатија према српским студентима.⁴⁰ О српским студентима у Француској старао се Сава Урошевић, про-

34 НБС, Р 432/7, 42-43.

35 Трговчевић, *Научници Србије*, 138.

36 НБС, Р 432/26; НБС, Р 382/5, Народни универзитет јужна Србија; Р 382/4 Народни универзитет – Коларчев тестамент; „Фелтон о Народном универзитету“, *Трговински гласник*, бр. 25, 1925.

37 НБС, Р 432/2b, 7a.

38 Трговчевић, *Научници Србије*, 147-148.

39 Драгољуб Јовановић, *Медаљони*, књ. 1, (Београд: Службени гласник, 2008), 223-225.

40 *Исто*, 225.

фесор Универзитета и академик са којим Вулић није био у најбољим односима. Спор је настао претходних година јер се Вулић заузимао за Луја Адамовића, ботаничара са којим се Урошевић није најбоље слагао.⁴¹ У избеглиштву, Урошевић је именовано шефове појединих студијских група и није поставио Вулића, већ извесног Василија Ђерића, професора грчког језика и књижевности на Београдском универзитету, за кога Вулић каже да је био „паметан, честити и добар човек, али није био нимало погодан за представљање народа. Ишао је по улицама са поцепаним туром и исцепаним шеширом, непрестано говорећи нешто са самим собом и гестикулирајући.“⁴² Вулићево виђење и његово мишљење о другим људима често је било врло строго и негативно, а то се може приписати његовој очито мрачној и песимистичкој природи. И сам Драгољуб Јовановић о њему каже: „Виђен изблиза, он је био песимиста који је рђаво мислио о целом људском роду“.⁴³ У којој мери је Вулић био посвећен науци, сведочи и чињеница да је често обилазио брдо Герговију, у околини Клермон Ферана, на коме је Цезар поражен у борби са Галима. Приликом посета увек је са собом носио Цезарове Коментаре о галском рату, у којима је описана та битка и настојао је да локализује на лицу места догађаје из његовог извештаја.⁴⁴

Вулић је у клермонским новинама објавио велики број чланака у којима је описао страхоте које проживљава Србија током рата. Ову његову делатност наградила је и влада у избеглиштву званичним саопштењем да је задовољна његовим радом у Француској и обезбедила му извесну новчану награду. Признање му је много значило јер је сматрао да је права реткост да га човек добије а да га није тражио.⁴⁵ Након завршетка рата Вулић је напустио Француску. Међутим, увек јој се радо враћао, посебно Паризу, у коме током рата није могао да борави, јер за то није имао довољно материјалних средстава. Француска се великом научнику одужила на најбољи могући начин. Изабран је за почасног доктора Универзитета у Клермон Ферану, да би потом постао и дописни члан Француске академије наука.⁴⁶

41 НБС, Р 432/2в.

42 НБС, Р 432/2в, Сава Урошевић, 1.

43 Јовановић, *Медаљони*, књ. 1, 226.

44 НБС, Р 432/2б, 8а.

45 НБС, Р 432/2б, 9а.

46 НБС, Р 467/8м.

Универзитетска каријера између два светска рата

Редовни члан Српске академије наука Никола Вулић је постао 1921.⁴⁷ Сматрао је да је у Академију примљен касно јер је у време избора имао већ 50 година. О томе бележи: „Моји вршњаци и нешто млађе колеге (Јован Радоњић, Станоје Станојевић, Бранко Петронијевић) ушли су у Академију пре мене. Александар Белић био је тако рећи дете кад је изабран за члана. Истина неки су доста старији од мене изабрани готово у исто време кад и ја (Павле Поповић), а неки иако старији, чак и после мене (Живојин Ђорђевић).“⁴⁸ Као члан Академије доста је путовао и активно учествовао у раду бројних међународних тела и научних скупова. Године 1923. присуствовао је седници Интернационалног савеза академија у Бриселу.⁴⁹ У извештају који је поднео Академији, саопштио је да је именован у одбор који је требало да проучи предлог руског научника Павла Виноградова, професора на Оксфорду, да се дела руских научника учине приступачним науци на Западу. Одбор је требало да се састане наредне године у Прагу. Настojeћи да испуни своју дужност и присуствује том састанку, Вулић је затражио новчана средства од Академије.⁵⁰ Нажалост, не располажемо подацима о томе каква је била даља судбина поменутог одбора.⁵¹

Вулићев истраживачки дух посебно је долазио до изражаја на међународним конгресима, на којима је радо приман и љубазно дочекиван и у земљи и у иностранству. Изузетно поштовање и признање указано му је на Византолошком конгресу у Букурешту 1924. године, на коме је након поздравног говора испраћен великим аплаузом и овацијама.⁵² Његово излагање је наишло на одобравање присутних, што је, као и снагу свога ауторитета, искористио на најбољи могући начин упутивши позив да се наредни конгрес одржи у Југославији. Иако је било и других предлога, усвојен је Вулићев. Конгрес је у једном наврату био одложен, пошто влада није на време одобрила потребна новчана средства. Вулићево залагање да се конгрес

47 „Скупови Академије философских наука, II скуп 10. 4. 1921. године за проглас академика Н. Вулића“, *Годишњак Српске краљевске академије XXX (1922)*, 180; *Сто година Филозофског факултета*, 242.

48 НБС, Р 432/2а.

49 „Скупови Академије философских наука, VII скуп 4. 6. 1923. године“, *Годишњак СКА XXXII (1924)*, 47–50.

50 *Исто*, 50.

51 Опширније о Вулићевој каријери научника: Љубомировић, *Никола Вулић*, 31–37.

52 Никола Вулић, „Никола Јорга“, *Правда*, бр. 12.965, 3. 12. 1940.

одржи било је огромно и упорност се на крају исплатила. Конгрес је био изузетно значајан јер је допринео успостављању међународних односа у науци. Вулић се радо сећао ове конференције у својим аутобиографским записима: „Године 1927. приредили смо у Београду величанствен интернационални конгрес византолога. Иницијативу за сазивање тог конгреса узео сам ја. Конгрес смо организовали мој колега Д. Анастасијевић и ја (...) Били су ту и најпознатији византолози данашњице. Држала су се свакодневна предавања (...) Било је и пре и после византолошких конгреса, али ни један није одржан с више сјаја. Додајмо да је после светског рата то био први међународни конгрес, на ком су се састали научници Антанте и научници Централних сила. Наш конгрес је имао и врло знатан политички значај.“⁵³

Присуствовао је седници Савеза међународних академија у Бриселу 1927, о чему је уредно поднео извештај Академији.⁵⁴ Академија филозофских и друштвених наука га је одредила да је 1929. заступа на Међународном конгресу историјских наука у Венецији.⁵⁵ Године 1930. Вулић је у Академији делегиран да оде у Праг на Међународни конгрес словенских класичних филолога, али он је одбио због тога што му Министарство просвете није одобрило да се наредни конгрес одржи у Београду, иако је сматрао да је Београд био на реду да буде место одржавања конференције.⁵⁶ Очигледно је да, када су његови лични ставови били у супротности са одлукама Академије, Вулић је био довољно одлучан да се успротиви и да не изврши такве одлуке. Исте те 1930. године представљао је Академију на Међународном конгресу византолога у Атини.⁵⁷ У извештају који је поднео Академији наука, са овог трећег по реду конгреса византолога, указује на то да је одржао запажено предавање под насловом „Народност Дарданаца“.⁵⁸ У раду је показао да се морао одбацити метод који неки научници радо прихватају, а којим се на основу сличних

53 НБС, Р 432/2а, 10. - Други пут је светски конгрес византолога одржан у Београду од 22. до 27. 8. 2016. године.

54 „Скупови Академије филозофских наука, IV скуп 20. 6. 1927“, *Годишњак СКА XXXVI* (1928), 59–60.

55 „Скупови Председништва, I скуп 20. 3. 1929“, *Годишњак СКА XXXVIII* (1929), 54.

56 „Скупови Председништва, V скуп 25. 5. 1931. године“, *Годишњак СКА XL* (1931), 70.

57 „Скупови Академије филозофских наука, III скуп 10. новембра 1930. године“, *Годишњак СКА* (1930), 35–36.

58 „Извештај Николе Вулића о раду на III Међународном конгресу византолога у Атини“, *Годишњак СКА XXXIX* (1930), 273–275.

географских имена решавају етничка питања античког доба.⁵⁹ Вулић је истакао да је на овом конгресу и познати француски научник Ж. Зеје (J. Zeiler) прихватио његову претпоставку да се *Iustiniana Prima* налазила у провинцији *Dacia Mediterranea*, а не у Дарданији како се дуго сматрало.⁶⁰ Француски научник је установио и да се *Iustiniana Prima* налазила негде око Таора и Бадера, близу Скопља, док је Вулић у погледу тога ипак био обазривији и сматрао је да треба сачекати резултате даљих археолошких истраживања. Показаће се да је био у праву, јер су археолошким ископавањима остаци поменутог града откривени недалеко од Наиса. Археолошка истраживања су потврдила да се *Iustiniana Prima* налазила у Дарданији јер је област јужно од Наиса оивичена рекама Топлицом, Јужном Моравом и линијом која спаја две станице *Ad Fines* издвојена из Средоземне Дакије и припојена Дарданији.⁶¹ Убикација града *Iustiniana Prima* јасно указује на то да резултати истраживања до којих се долази у историјској науци нису коначни и да их нова сазнања могу променити. О томе је Вулић често говорио у својим расправама у којима се бавио питањем да ли је историја наука. На примеру убикације града *Iustiniana Prima* он је показао да је спреман да и сам призна да је изнео нетачну претпоставку и да су нови резултати до којих наука долази могли бити само од користи како науци тако и самим научницима.

Вулић је био посвећен и раду на Универзитету, на коме је провео пуних четрдесет година.⁶² Студенти су га поштовали, а он је њих сматрао за узданицу науке и културе. Узимао их је у заштиту када су захтевали боље услове студирања и јавно указивао на немаштину са којом су се борили. Према студентима историје заузимао је заштитнички и родитељски став и на испитима је настојао да их хумором и ведрином ослободи треме.⁶³ Чак ни они који не би положили

59 О томе видети: Никола Вулић, „Неколико питања из античке прошлости (Дарданци)“, *Глас СКА* CLV (1933), 63–77; Никола Вулић, „Народност Пеонаца“, *Глас СКА* CXXI (1926), 1–20.

60 „Извештај Николе Вулића о раду на III Међународном конгресу византолога у Атини“, *Годишњак СКА* XXXIX (1930), 274.

61 Опширније о овоме видети: Владислав Поповић, „Досадашњи покушаји убикације града *Iustiniana Prima*“, *Зборник ЗФФ* VII-1(1963), 127–142; Владислав Поповић, *Царичинград, Iustiniana Prima*, (Лесковац, 1979); Владислав Поповић, „Грчки натпис из Царичиног града и питање убикације *Prve Justinijane*“, *Глас САНУ* CCCLX (1990), 53–93.

62 О Вулићевој каријери универзитетског професора: Љубомировић, *Никола Вулић*, 38–44.

63 НБС, Р 432/7, 1.

у првом покушају нису били огорчени и љути, јер је професор имао разумевање за њихово „несналажење“ у одговорима. Студенти су му се одужили 1925. године када га је њихово певачко друштво „Обилић“ изабрало за вођу пута на турнеји у Пољској. Тог путовања и тријумфа хора радо су се сећали и студенти, али и Пољаци, који су Вулића представљали као вођу-друга који је у универзитетским градовима Пољске и на српском и на латинском тумачио осећања Југословена према Пољацима, указујући на сродност две тешке словенске историје.⁶⁴

Иако је имао добар однос и сарадњу са студентима, није успео да међу њима пронађе свог достојног наследника. И њега је то мучило и у својим белешкама пише: „Једно ме је мучило стално као наставника, за све време мог службовања у Великој школи и на Универзитету. За читавих четрдесет година, колико је трајала моја служба, ја готово нисам имао ученика с којима бих могао радити како треба. Из средње школе долазили би без знања грчкој језика, а латински су знали сасвим недовољно. Међутим, та два стара језика темељ су на ком почива класична филологија или наука о старини. О правом научном раду са таквим ученицима није могло бити речи. Узалуд сам неколико година држао прави европски семинар. Ипак се могу похвалити да сам некима дао основе из које су се подигли у научнике, Драгутин Анастасијевић и Веселин Чајкановић, после су дошли и неки млађи.“⁶⁵ Могуће је да разлог томе што није изабрао асистента лежи у његовом строгом критеријуму и непомирљивој црти његовог карактера. Академик Фанула Папазоглу, у тексту прочитаном на научном скупу посвећеном 120-годишњици класичне филологије на Београдском универзитету, наводи да би разлог ипак требало тражити у томе што се у међуратном периоду на отварање асистентског места гледало друкчије него у послератном периоду. У Споменици Филозофског факултета из 1963. налазимо да је на Историјском одељењу 1946. године било шест професора и три предратна асистента, од тога два за националну историју, која нису напредовала у каријери, и један за средњи век.⁶⁶ У наредном периоду од 1947. до 1963. на том одељењу су изабрана 23 асистента. Управо у тој великој разлици у стварању научног кадра на Универзитету у међурат-

64 Новак, „Никола Вулић“, 53.

65 НБС, Р 432/2а, 8.

66 *Сто година Филозофског факултета*, 253–260.

ном и послератном периоду Папазоглу види разлог што Вулић није оставио себи наследника.⁶⁷

Никола Вулић је припадао генерацији професора која је један део свог школовања провела у иностранству. Школовани у земљама са различитим културним миљеом, социјално, национално и политички подељени, професори су у својој држави имали заједнички циљ – развитак науке и научне мисли и стварање атмосфере у којој би преовладавао критички дух, до којег је могло доћи једино несепичним ангажовањем наставника на образовању и васпитању будућих генерација.⁶⁸ У међуратном периоду професори Београдског универзитета су, свако у свом домену, радили на истраживању југословенског простора. Прикупљали су, проучавали и објављивали етнографску, историјску, правну и књижевну грађу. Вулић је радио на прикупљању и објављивању античких споменика до којих је дошао током бројних археолошких истраживања. У неколико посебних свезака *Споменика Српске краљевске академије* објавио је неколико стотина натписа и других споменика. Исцрпна истраживања пратили су и бројни научни радови. Тако плодносан научни рад сврстао га је у ред најистакнутијих универзитетских професора и научника у периоду између два рата.⁶⁹

Током своје дугогодишње каријере Вулић је активно учествовао и у раду многих институција предратне Југославије. Марсејски народни универзитет и успех таквих установа у Француској, као и њихов допринос просвећивању различитих слојева друштва утицали су на то да иницира оснивање народног универзитета у Београду.⁷⁰ Године 1922. организовао је састанак универзитетских професора, међу којима су били ректор Богдан Гавриловић, Станоје Станојевић, Александар Белић и још неколицина, који су једногласно прихватили предлог да се оснује народни универзитет у Београду. Због недостатка новчаних средстава најпре је била обезбеђена сала Техничког факултета, поред Капетан-Мишиног здања. За даљи рад и проширење делатности Народног универзитета и у унутрашњости, Вулић је дошао на идеју да се у ту сврху искористи фонд Илије Ко-

67 Фанула Папазоглу, „Никола Вулић о себи“, *Старинар* XLIX (1988), 257–261.

68 Љубодраг Димић, „Универзитет у Београду као научни и културни чинилац 1929–1941. године“, *Универзитет у Београду 1938–1988*, (Београд: Универзитет у Београду, Савремена администрација, 1988), 223–224.

69 Dragomir Bondžić, *Beogradski univerzitet 1944–1952*, (Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2004), 34–35; Димић, „Универзитет у Београду“, 227–229.

70 НБС, Р 432/26, 6а.

ларца, што је Народна скупштина и одобрила.⁷¹ Осим предавања, на Народном универзитету у Београду су организовани и стручни курсеви, који су због непостојања стручних школа били врло корисни. Преименовањем Народног универзитета у Коларчев универзитет, 1923. године, проширена је и основа његове делатности. Одлучено је да он у сарадњи са Српском књижевном задругом објављује месечно монографије истакнутих научника. У издању Народног универзитета требало је да се појаве и брошуре у којима би била обрађена актуелна и културна питања намењена широј читалачкој публици.⁷²

Године 1935. Вулић и Владислав Петковић су предложили да се при Академији оснује археолошки институт.⁷³ Због његовог залагања на пољу археологије Вулићу је поверено место председника Српског археолошког друштва и пуних девет година је био уредник часописа *Старинар* (1922–1931).⁷⁴ Био је и оснивач и дугогодишњи председник Историјског друштва у Београду, у чијем раду је активно учествовао. Заслужан је и за оснивање Југословенског историјског друштва и био је предан сарадник у раду његовог часописа – *Југословенског историјског часописа*. Дугогодишњи рад на проучавању и прикупљању римских старина донео му је место сталног представника државе на релевантним међународним конгресима. Захваљујући томе постао је представник Српске краљевске академије наука у Међународној унији академија и на том месту остао до краја живота.⁷⁵ Изабран је за дописног члана Француске, Аустријске и Румунске академије наука, док је Југословенска академија знаности и уметности остала затворена за њега. Вулић у својим биографским записима указује да у поменути институцију нису ушли ни многи други истакнути научници из Србије, као што ни у Српској краљевској академији није било места за многе хрватске научнике.⁷⁶ Сматрао је да се његовом пријему у ЈАЗУ највише противио њен члан Гавро Манојловић. Извесно је да су несугласице између њих двојице настале када је Вулић дао негативан приказ Манојловићевог дела *Sile*

71 *Време*, бр. 615, 6. 9. 1923.

72 Опширније о Вулићевом раду на оснивању Народног универзитета: Љубомировић, Никола Вулић, 193–198.

73 „Скупови Академије философских наука, III скуп 21. 10. 1935. године“, *Годишњак СКА XLIV* (1936), 39.

74 *Сто година Филозофског факултета*, 242.

75 „Скупови Председништва, IV скуп 20. 6. 1927. године“, *Годишњак СКА XXXVI* (1927), 59.

76 НБС, Р 432/2а, 12.

pokretnice i pravilnosti u univerzalnoj historiji (1927).⁷⁷ Не само да је изнео низ противаргумента Манојловићевим тврдњама већ се и подсмехнуо и наругао његовим закључцима. Вероватно је то један од главних разлога Манојловићевог покушаја да онемогући Вулићево чланство у ЈАЗУ. Наиме, обојица су били чланови југословенског одбора за Међународну унију академија наука, који је, поред осталог, требало да публикује збирку римских натписа *Corpus inscriptionum*. Мало пре тога Вулић је у Српској академији штампао једну збирку античких натписа са територије Србије, али она није имала никакве везе са корпусом. Међутим, Манојловић је, без Вулићевог знања и без знања Одбора, дао Вулићеву књигу свом млађем колеги да процени да ли се она може употребити као основа за корпус.⁷⁸ Због тога је Вулић поднео оставку на чланство у Одбору.⁷⁹ У својим белешкама пише: „Последица је била да је Загребачка академија искључила Манојловића из одбора, а ја сам остао!“⁸⁰ Будући да толике године није изабран за члана Југословенске академије Вулић бележи да, када му је једном приликом Фердо Шишић рекао „да би ме радо предложио, одговорио сам му да би се ја одрекао избора ако би био изабран“.⁸¹

Вулић није припадао ниједној политичкој партији, али је био наклоњен идеји уједињења Јужних Словена. Тај свој став је исказао и приликом иницијативе неколицине српских интелектуалаца да се тело краља Милутина пребаци из Софије у Београд. Успротивио се томе речима: „Радимо сви да се заборави проклета прошлост, за коју није крива само једна страна; прионимо да измиримо два крвно завађена брата; допринесимо да се доврши дело уједињења Јужних Словена“.⁸² Припадао је дакле групи српских интелектуалаца која се залагала за поновно зближавање са Бугарском, те је успоставио сарадњу са бугарским археолозима и постао је редовни члан Археолошког друштва у Софији. Никола Вулић је био и члан Мађарског археолошког друштва у Пешти.⁸³ Почетком 20. века је успоставио сарадњу са А. фон Премерштајном, са којим је вршио теренска истра-

77 Архив САНУ 14157 (6), Закони у историји, Историјски фактор, 420 страна.

78 НБС, Р 432/2в, Гавро Манојловић, 45.

79 „Заједнички рад са југословенском академијом“, *Годишњак СКА* XL (1931), 127–128.

80 НБС, Р 432/2в, Гавро Манојловић.

81 НБС, Р 432/2а, 12.

82 Никола Вулић, „Покрет за пренос моштију св. краља Милутина из Софије у Србију“, *Време*, 10. 7. 1926, 4.

83 НБС, Р 432/8в.

живања у Србији. Као резултат тог рада објавили су више свезака *Antike Denkmäler in Serbien* на немачком језику. Будући да је активно учествовао и у раду Бечког археолошког института, Вулић је постао његов редовни члан. Највећа почаст му је указана маја 1938. када га је Универзитет у Клермон Ферану прогласио за почасног доктора.⁸⁴ Поред проф. М. Марковића, у функцији промотера био је и проф. Л. Бреје, византолог који је истакао Вулићеве велике научне заслуге.

Исте године, 1938, Никола Вулић је и пензионисан.⁸⁵ У својим белешкама се сећа да је у то време министар просвете био „неки Магарашевић, чијег се имена вероватно данас (кад се читају ове моје успомене) нико више не сећа. Сви су били у моје време мишљења да је то био најгори министар просвете кога смо икад имали.“⁸⁶ Министар просвете Димитрије Магарашевић (1888–1948) је указ о пензионисању потписао по налогу кнеза Павла због, како је Вулић сматрао, његовог атеизма.⁸⁷ Наиме, из неких опаски, које стоје доста усамљено у Вулићевим белешкама, сазнајемо следеће: „Најбољи доказ да нас Бог није створио, то је несавршенство човека. Али није нас створио ни ђаво, јер има доста божанских црта.“ Или: „ипак је велика срећа што нема загробног живота и што неће бити васкрснућа. Доста је, и сувише, једанпут живети.“⁸⁸ Током предавања на Универзитету, говорећи о Библији као главном извору за јеврејску историју, Вулић је истицао како то није никаква света књига и да је дело људско, а не божје, као и свака друга књига. Његове су речи и да Бог није створио човека, већ човек Бога. Сећајући се свог пензионисања, закључио је: „Са задовољством спомињем да је моје пензионисање изазвало у свим друштвеним редовима велико негодовање. Била је због тога и интерполација у Народној скупштини, на коју је Магарашевић одговорио бедно и лажно.“⁸⁹ Ове Вулићеве речи морамо прихватити с резервом, не само због његове помало мрачне и песимистичне природе, о којој је већ било речи, већ и због тога што га је чин пензионисања

84 НБС, Р 467/8м, Говор проф. М. Марковића приликом промоције Н. Вулића за почасног доктора Универзитета у Клермон Ферану.

85 НБС, Р 467/9, у име краља Петра II на предлог министра просвете, 29. 9. 1938. године, решили су: да се стави у стање покоја др Никола Вулић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду.

86 НБС, Р 432/2а, 10.

87 О Димитрију Магарашевићу видети: *Српски биографски речник*, (Нови Сад, 2011), 727–728.

88 НБС, Р 432/7.

89 НБС, Р 432/2а, 10.

лично погодио. С обзиром да није својевољно отишао у пензију, могуће је да овај чин није ни могао рационално да сагледа.

Последње године

Када је почео Други светски рат, Вулић је припадао групи интелектуалаца који нису сарађивали са окупатором. Професори означени као антифашисти, комунисти и атнигермански расположени били су противници немачког „новог поретка“ те су због тога и снасили последице таквих ставова.⁹⁰ Вулић је са још тридесетак професора Универзитета одведен у логор на Бањици, у којем је био од 4. до 15. новемра 1941. године.⁹¹ Приликом хапшења није показао само храброст већ и извесну дозу ироније и сарказма. На прагу куће професор је понудио немачком војнику да пође испред њега. Војник је, плашећи се да му Вулић иде иза леђа, наредио професору да крене испред њега. Тада је Вулић уплашеној супрузи, врло весело, на одличном немачком језику, да би га и Немац разумео, довикнуо: „Мицо, види, какву почаст одаје велики немачки рајх твом мужу, кад га умољава да изађе испред њега“.⁹² Храброст и ведар дух нису га напуштали ни у логору. Међу затвореницима је одржао и своје последње предавање „О узроцима величине и пада римске царевине.“ Управо је њиме показао како држава која заснива своју власт на сили и мачу мора да пропадне. Како је пропала свемоћна Римска империја, тако ће пропасти и немачки Рајх.⁹³

Вулић је до краја живота жалио што није успео да напише синтезу историје српских земаља у античко доба. То је био један од главних разлога његове критичности према себи и свом раду. И болест која је узела маха разлог је ових његових туробних мисли: „Ја сам, мислим, погрешио струку. Мислим да би било боље да сам учио медицину, физику, хемију. То су практичне науке и које свакако више користе човечанству него историја или класична филологија. Чини-

90 Bondžić, *Beogradski univerzitet*, 56.

91 *Дневник Владислава Д. Павловића о животу у логору смрти на Бањици*, (Београд: Историјски музеј Србије, 2003), 85-89; Сима Беговић, „Професори и академици у логору на Бањици“, *Зборник радова Универзитета у Београду 1938-1988*, (Београд: Универзитет у Београду, Савремена администрација, 1988), 246; Dragomir Bondzić, „The Fate of The Professors of Belgrade University under German Occupation, 1941-1944“, *Totalitarian and 20th Century Studies*, Tom 2 / Vol. 1, (Warszawa: Institut Pileckiego 2019), 174-175.

92 НБС, Р 432/1а, 139-140.

93 НБС, Р 432/6, Из немачке окупације, 1-39.

ти добра човечанству, то треба да је циљ сваког добромислећег човека. А и више се успеха може постићи у тим наукама. Помислите, пронаћи један нов серум против неке немилостиве болести. Изгледа ми да ја нисам, због свега тога, био довољно заљубљен у своју науку. Без љубави се ни на научном пољу не може ништа учинити. И што је љубав према струци већа, све се већи резултати могу очекивати (наравно, ако су и други услови за успешан научни рад испуњени). Држим да бих дао од себе много више да сам лудо заљубљен у своју стару историју или епиграфију. Овако, ја сам се увек питао док сам радио на неком раду: нашто то? Какве користи има од тога? У таквим случајевима човек се не може испети до врха.⁹⁴ Изречено становиште о историји потпуно је другачије од оног исказаног у приступној беседи Академији када је доказивао да је историја права наука, да се не разликује од природних наука по методама рада и да је итекако битна јер „човек не живи само о хлебу, већ и идејним и моралним животом“.⁹⁵

После дуге и тешке болести Никола Вулић је преминуо у Београду 25. маја 1945. године. Пред смрт је завештао своју богату библиотеку, која је бројала 3.618 књига и часописа, Семинару за историју старог века. Тим чином је показао да је до краја живота остао доследан у настојању да створи реалне могућности да у Семинару којим је руководио четрдесет година његови следбеници наставе његов рад.⁹⁶ Преданим радом и постигнутим резултатима у науци заузео је истакнуто место у развоју српске историографије. Својим научним достигнућима постао је познат и признат и у светској науци, што се огледало у бројним некролозима у којима је оцењен као врстан и оштроуман познавалац античке историје. Његови радови и у методолошком и у фактографском погледу и данас представљају полазну основу у истраживању различитих питања античке историје. Критиком историјских извора и применом строгих правила историјске методологије, он је својим радовима постао узор потоњим генерацијама историчара антике.

94 НБС, Р 432/2а, 13.

95 „Скупови Академије философских наука, VII скуп 4. 6. 1923. године“, *Годишњак СКА XXXII* (1924), 50.

96 *Сто година Филозофског факултета*, 244, 262.

Никола Вулић је био један од најзначајних српских научника у првој половини 20. века. Својим преданим радом и посвећеношћу струци, као и неуморним настојањем да науку приближи широј публици сврстао се у ред најзнаменитијих античара. Осим на научном пољу, својим ангажовањем током Првог светског рата показао је и висок степен патриотизма и залагање за остварење идеје југословенства. Родољубље је исказао и на самом почетку Другог светског рата када се није приклонио окупатору, већ је са делом интелектуалне елите заузео негативан став према новом немачком поретку. Ангажујући се на свим пољима, не само у науци, у врло турбулентним ратним и међуратним годинама, Вулић је заслужено стекао епитет једног од најумнијих интелектуалаца прве половине 20. века.

Резиме

Овај рад је покушај да се представи личност и научни рад Николе Вулића, академика и професора Београдског универзитета. У раду је коришћена научникова необјављена рукописна заоставштина која се чува у Архиву Српске академије наука и уметности и у Народној библиотеци Србије. Захваљујући овој заоставштини било је могуће дати студију о његовој личности и најважнијим моментима у његовој богатој каријери. Значајни су његови резултати на пољу археологије, епиграфике, класичне филологије и античке историје. Написао је више од 550 радова. Његов истраживачки метод је био веома карактеристичан, у његовим расправама критички апарат је релативно оскудан. У радовима нема дискусије о ранијим схватањима и нема позивања на аргументе претходних истраживача.

Током Првог светског рата Вулић је боравио на Универзитету у Клермон Ферану, где му је француска влада дозволила да држи предавања и српским и француским студентима. У клермонским новинама је објавио бројне чланке у којима је описао страхоте које је Србија пролазила током рата. Након рата је напустио Француску. Француска влада се одужила овом великом научнику тако што га је изабрала за почасног професора Универзитета у Клермон Ферану. Он је постао и дописни члан Француске академије наука.

Био је и иницијатор и покретач оснивања Народног универзитета у Београду, као и сличних институција у читавој Србији. Вулићев допринос изучавању античке историје учинио га је једним од

најбољих истраживача у првој половини 20. века. Критиком историјских извора и применом строгих правила историјске методологије он је својим радовима постао узор потоњим генерацијама историчара антике.

Sources and Literature

- Begović, Sima. „Profesori i akademici u logoru na Banjici“. *Univerzitet u Beogradu 1938–1988*, 241–261. Beograd: Univerzitetu Beogradu Savremena administracija, 1988.
- Bondžić, Dragomir. *Beogradski univerzitet 1944–1952*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2004.
- Bondžić, Dragomir. „The Fate of The Professors of Belgrade University under German Occupation, 1941–1944“. *Totalitarian and 20th Century Studies*, Tom 2 / Vol. 1, 168–183. Warszawa: Institut Pileckiego 2019.
- Dimić, Ljubodrag. „Univerzitet u Beogradu kao naučni i kulturni činilac 1929–1941. godine“. *Univerzitet u Beogradu 1938–1988*, 209–240. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Savremena administracija, 1988.
- *Dnevnik Vladislava D. Pavlovića o životu u logoru smrti na Banjici*. Beograd: Istorijski muzej Srbije, 2003.
- *Leksikon Prvog svetskog rata u Srbiji*. Beograd: Institut za savremenu istoriju, Društvo istoričara Srbije, 2015.
- Jovanović, Dragoljub. *Medaljoni*, knj. 1, priredili dr Nadežda Jovanović, Goran Babić i Slobodan Gavrilović. Beograd: Službeni glasnik, 2008.
- Ljubomirović, Irena. *Nikola Vulić – istoričar antike*. Niš: Filozofski fakultet, 2013.
- Novak, Viktor. „Nikola Vulić (naučnik i čovek) 1872–1945“. U: Nikola Vulić, *Iz rimske književnosti*, 5–66. Beograd: Srpska književna zadruga, 1958.
- Papazoglu, Fanula. „Nikola Vulić o sebi“. *Starinar* XLIX, (Beograd, 1988), 257–261.
- Popović, Vladislav. „Dosadašnji pokušaji ubikacije grada *Iustiniana Prima*“. *ZRFF* VII-1, (Beograd), 1963, 127–142.
- Popović, Vladislav. *Caričin grad, Iustiniana Prima*. Leskovac, 1979.
- Popović, Vladislav. „Grčki natpis iz Caričinog grada i pitanje ubikacije Prve Justinijane“. *Glas SANU* CCCLX, (Beograd), 1990, 53–93.
- „Skupovi Akademije filozofskih nauka, II skup 10. aprila 1921. godine za proglas akademika N. Vulića“. *Godišnjak SKA* XXX, (Beograd), 1922.
- „Skupovi Akademije filozofskih nauka, VII skup 4. juna 1923. godine“. *Godišnjak SKA* XXXII, (Beograd), 1924.
- „Skupovi Predsedništva, IV skup 20. juna 1927. godine“. *Godišnjak SKA* XXXVI, (Beograd), 1927.
- „Skupovi Predsedništva, I skup 20. marta 1929“. *Godišnjak SKA* XXXVIII, (Beograd), 1929.

- „Skupovi Akademije filozofskih nauka, III skup 10. novembra 1930. godine“. *Godišnjak SKA XXXIX*, (Beograd), 1930.
- „Skupovi Predsedništva, V skup 25. maja 1931. godine“. *Godišnjak SKA XL*, (Beograd), 1931.
- „Skupovi Akademije filozofskih nauka, III skup 21. oktobra 1935. godine“. *Godišnjak SKA XLIV*, (Beograd), 1936.
- *Srpski biografski rečnik* 5. Novi Sad: Matica srpska, 2011.
- *Sto godina Filozofskog fakulteta*, odgovorni urednik Radovan Samardžić, 211–262. Beograd: Narodna knjiga, 1963.
- Trgovčević, Ljubinka. *Naučnici Srbije i stvaranje jugoslovenske države: 1914–1920*. Beograd: Narodna knjiga i Srpska književna zadruga, 1986.
- Vulić, Nikola. „Narodnost Peonaca“. *Glas SKA CXXI*, (Beograd), 1926, 1–20.
- Vulić, Nikola. „Izveštaj Nikole Vulića o radu na III Međunarodnom kongresu vizantologa u Atini“. *Godišnjak SKA XXXIX*, (Beograd), 1930, 273–275.
- Vulić, Nikola. „Nekoliko pitanja iz antičke prošlosti (Dardanci)“. *Glas SKA CLV*, (Beograd), 1933, 63–77.
- Ferjančić, Snežana. „Vulić Nikola“. *Enciklopedija srpske istoriografije*, 320–321. Beograd: Knowledge, 1997.

Summary

Irena Ljubomirović
Jasmina Šaranac Stamenković

A Contribution to the Biography of Nikola Vulić - Professor of the University of Belgrade

Abstract: In the late 19th and first half of the 20th century, Serbian historiography produced a number of erudite historians. Among them, Nikola Vulić (1872–1945), a professor of the University of Belgrade and a member of the Serbian Academy of Arts and Sciences, was particularly prolific. In more than 550 papers in Serbian and several foreign languages, he dealt with various problems of ancient world history, mostly from the Roman period. The scientific value of many of his discussions is substantial, which is why they still represent a starting point in the study of certain problems.

Key words: Nikola Vulić, Historian, Scientist, University, World War I

This work is an attempt to present Nikola Vulić – the man and the scientist – his scholarly work as a professor at the University of Belgrade and a member of the Serbian Academy of Arts and Sciences (SANU), based on his unpublished manuscript, which is kept at the SANU Archives and in the National Library of Serbia. Thanks to this manuscript it was possible to make a study of his personality and the most important moments in his prolific career. He achieved very significant results in the field of archeology, epigraphy, classical philology, and ancient history. Vulić's bibliography shows that he wrote over 500 studies. His research method was very characteristic: in his scientific studies a critical reference is relatively rare. There was no discussion about earlier understandings or citations of arguments by preceding researchers. In his own way he sharply criticized the conclusions of the other researchers and justified his reasons with arguments. Vulić's discussions and articles occupied the attention of scientists for many years and were often a basis in their research work.

During the World War I Vulić was at the University in Clermont-Ferrand, where the French Government approved his lectureship, both to Serbian and French students. Vulić published a number of articles in the Cler-

mont newspapers describing the horrors that Serbia experienced during the war. After the war, Vulić left France, which paid tribute to this great scientist in the best possible way, by electing him as an honorary PhD professor of the University of Clermont-Ferrand. He became a corresponding member of the French Academy of Sciences.

He also initiated and organized the establishment of The National University in Belgrade and similar institutions all over Serbia. Vulić's contribution to the study of ancient history made him one of the foremost researchers in the first half of the 20th century. His criticism of historical sources and application of strict rules of historical methodology became the ideal of the ensuing generations of scientists of ancient history.